

นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

เมธาวิ ยุทธพงษ์ธาดา

การกำหนดนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา ผู้นำประเทศ เป็นต้น การกำหนดนโยบายแต่ละสมัยจึงมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับสังคมสมัยนั้นๆ การศึกษาในเรื่องนโยบายและปัจจัยที่กำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทยจะทำให้ทราบและเข้าใจถึงนโยบายและปัจจัยในการกำหนดนโยบาย การดำเนินการตามนโยบายและปัญหาที่เกิดขึ้นจากประเด็นต่างๆ เหล่านี้จะช่วยเสริมให้เห็นภาพรวมการสอนภาษาต่างประเทศต่างๆ ของไทยให้สมบูรณ์และชัดเจนมากขึ้น และจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการวางแผนนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในแนวประวัติศาสตร์และใช้กระบวนการวิธีวิจัยแบบวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายการสอนภาษาต่างประเทศและปัจจัยที่กำหนดนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษาพัฒนาการของนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

บทความนี้ นำมาจากบทสรุปสำหรับผู้บริหาร ในโครงการวิจัยเรื่อง “นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน” ของผู้เขียนซึ่งอยู่ในชุดโครงการนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กองบรรณาธิการวารสารอักษรศาสตร์ขอขอบคุณผู้เขียนที่ได้อนุญาตให้นำบทสรุปการวิจัยนี้มาลงพิมพ์ในวารสารอักษรศาสตร์เป็นกรณีพิเศษเพื่อเป็นการปูพื้นความรู้แก่ผู้อ่านในด้านการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทยในเชิงประวัติและแนวนโยบายจนถึงปัจจุบัน

“อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของไทยก่อนสมัยรัชกาลที่ 5

การศึกษาของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับได้ว่าเป็นการศึกษาแบบโบราณ คือ ยังไม่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน ศูนย์กลางการศึกษาคือ วัดและวัง โดยวัดจะเป็นที่เล่าเรียนของประชาชนทั่วไป พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน ส่วนการศึกษาในวังจะเป็นการศึกษาของเจ้านาย ข้าราชการ มีอาลักษณ์หรือราชบัณฑิตเป็นผู้สอน จุดมุ่งหมายของการศึกษาในสมัยนี้ก็เพื่อให้รู้เรื่องศีลธรรม ศาสนา ให้อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น รู้เรื่องโหราศาสตร์ ศิลปศาสตร์

ภาษาต่างประเทศที่มีหลักฐานว่า มีการเรียนการสอนในสมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่ บาลี สันสกฤต ขอม จีน มลายู อาหรับ อังกฤษ ฝรั่งเศส และภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มอญ ลาว พม่า ซึ่งการเรียนการสอนภาษาเหล่านี้เกิดจากปัจจัยต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านศาสนา การเรียนการสอนภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรสัมพันธ์กับการศึกษาพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ การเรียนการสอนภาษามลายู อาหรับ เพื่อการศึกษาศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ยังมีการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส จีน อังกฤษ ซึ่งเป็นผลจากการเข้ามาเผยแพร่ศาสนาของคณะบาทหลวงและคณะมิชชันนารี ฝรั่งเศสและอังกฤษ การสอนภาษาจีนโดยมิชชันนารีอเมริกันนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเป็นการสอนศาสนาผ่านภาษาจีนให้แก่คนจีนในประเทศไทย

2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและการติดต่อใกล้ชิดกัน ทำให้เกิดการเรียนภาษาประเทศเพื่อนบ้านภาษาต่าง ๆ เช่น พม่า มอญ ลาว นอกจากนี้ยังมีการสอนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานจีนที่เกิดในแผ่นดินไทย เนื่องจากมีชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก

3. ปัจจัยจากนโยบายการขยายอาณานิคมของตะวันตก ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อจะใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้

หันต่อเหตุการณ์ และช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของชาติตะวันตกได้

จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านศาสนาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วงสมัยนี้ โดยผู้สอนเป็นนักบวชของแต่ละศาสนา ผู้เรียนมีทั้งคนไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าในสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังไม่มีข้อกำหนดหรือกล่าวถึงนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วงสมัยนี้แล้วก็พอจะเห็นถึงแนวคิดที่จะให้คนไทยเรียนภาษาต่างประเทศ ก็เพื่อประโยชน์ด้านต่าง ๆ ได้แก่ เพื่อประโยชน์ด้านศาสนา ด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2. นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มมีการจัดการศึกษาที่เป็นแบบแผน กล่าวคือ การจัดระบบโรงเรียน มีสถานที่เล่าเรียนซึ่งจัดไว้โดยเฉพาะ มีการเรียนการสอนตามเวลาที่กำหนด มีวิชาที่กำหนดให้สอนและเรียน เช่น ภาษาไทย เลข ภาษาต่างประเทศ

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศภาษาต่างๆ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดจากปัจจัยสำคัญ คือ ปัจจัยทางด้านการเมือง เนื่องจากกระแสนั้นประเทศไทยตกอยู่ในกระแสการล่าอาณานิคม ไทยมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษเพื่อเรียนรู้วิทยาการแบบตะวันตก เพื่อการพัฒนาประเทศให้ประเทศเป็นที่ยอมรับของประเทศมหาอำนาจทางตะวันตก สามารถรอดพ้นจากการเป็นเมืองอาณานิคมได้ ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งคือชนชั้นปกครองอันจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษ ทำให้พระราชวงศ์ เจ้านาย ขุนนาง และข้าราชการตื่นตัวในการเรียนภาษาต่างประเทศมากขึ้น เป็นผลทำให้การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศขยายวง

4 นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

กว้างออกไป นอกจากนี้ปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ ปัจจัยด้านศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเช่นเดียวกับในช่วงสมัยก่อนหน้า

นโยบายการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 สนับสนุนให้ราษฎรเรียนภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เห็นได้จากการที่ทรงตั้งโรงเรียนหลวงสอนภาษาอังกฤษในปี พ.ศ. 2415 นอกจากนี้ยังมีการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในหลักสูตร ดังจะเห็นได้จากหลักสูตร พ.ศ. 2438 ได้บรรจุวิชาภาษาอังกฤษเข้าเป็นวิชาเลือกวิชาหนึ่งใน ซึ่งกำหนดให้ทุกคนต้องเรียนภาษาบาลี และเลือกเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษามลายูอีกภาษาหนึ่ง โครงการศึกษา ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2441) จะเห็นว่ามีแนวคิดให้มีการเปิดสอนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษามลายู ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาละติน นอกจากนี้ ยังอนุญาตให้มีการสอนภาษาต่างประเทศซึ่งได้แก่ ภาษาบาลี ภาษารามัญ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาแขก ในโรงเรียนเอกชนซึ่งเรียกว่าโรงเรียนวิเศษชะเลย์ศักดิ์ โดยให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงพระธรรมการ

นโยบายอีกประการหนึ่งคือ การผลิตบุคลากรที่สอนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ นักเรียนสอนภาษาต่างประเทศและนักเรียนครูต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนบุคลากรที่สอนภาษาต่างประเทศโดยการกำหนดอัตราเงินเดือนของครูสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนหลวงสูงกว่าครูที่สอนภาษาไทย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระตุ้นให้คนไทยสนใจศึกษาภาษาต่างประเทศมากยิ่งขึ้น

สำหรับคนต่างศาสนาต่างภาษาที่อยู่ในประเทศไทยนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีได้ทรงละเลย ดังจะเห็นได้จากใน ร.ศ. 126 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินเพิ่มเติมเขตมัสยิดเพื่อสร้างโรงเรียนสอนภาษาไทยและภาษาแขกแก่ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม

3. นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2453-2475)

ในช่วงระยะ 22 ปีนี้เป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาในสมัยนี้เน้นความรู้ทางด้านวิชาชีพมากขึ้น การศึกษาจัดให้มีการศึกษาภาคบังคับคือ การศึกษาระดับประถมศึกษาและการศึกษาพิเศษ เรียกว่า มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา การศึกษาในระบอบนี้มีการขยายตัวมากขึ้นมาก มีโรงเรียนราษฎร์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อการควบคุมโรงเรียนเหล่านี้จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ขึ้น นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เพื่อเป็นการขยายการศึกษาให้แพร่หลายทั่วราชอาณาจักรอย่างจริงจัง

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วง พ.ศ. 2453-2475 นี้เกิดจากปัจจัยที่คล้ายคลึงกับปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านความต้องการพัฒนาประเทศให้เป็นอารยประเทศ ปัจจัยด้านศาสนา ปัจจัยด้านการติดต่อและการค้าขายกับต่างประเทศ และปัจจัยด้านการเมือง

นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในสมัยนี้ กำหนดให้มีการสอนภาษาต่างประเทศไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน เช่น โครงการศึกษา พ.ศ. 2456 กำหนดให้สอนภาษาอังกฤษตั้งแต่มัธยมตอนต้น ภาษาฝรั่งเศสและภาษาเยอรมัน กำหนดให้เรียนในชั้นมัธยมกลาง โครงการศึกษา พ.ศ. 2464 ยังคงให้เรียนภาษาต่างประเทศเช่นเดียวกับโครงการศึกษา พ.ศ. 2456 และให้เลือกภาษาจีนแทนภาษาฝรั่งเศสหรือภาษาเยอรมันได้ทั้งในมัธยมตอนกลาง และมัธยมตอนปลาย

การกำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระบอบนี้มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงของประเทศ เห็นได้ชัดจากกรณีการสอนภาษาจีน เนื่องจากในยุคนี้โรงเรียนจีนมีการขยายตัวมากขึ้น โรงเรียนเหล่านี้เกิดจากสมาคมจีนและกลุ่มชาวจีนตามลักษณะภาษา และการดำเนินการของโรงเรียนก็เพื่อ

วัตถุประสงค์ทางการเมือง รัฐบาลไทยเกรงกลัวปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในโรงเรียนเหล่านี้ แต่ในช่วงแรกรัฐบาลก็เลือกที่จะใช้มาตรการในลักษณะผ่อนปรนโดยการให้โรงเรียนมาขอจดทะเบียนเพื่อรับเงินอุดหนุนจากทางราชการ โรงเรียนใดที่มาขอจดทะเบียนก็ต้องอยู่ในความควบคุมของกรมศึกษาธิการ การที่รัฐบาลต้องเลือกใช้นโยบายและมาตรการในลักษณะที่ผ่อนปรนไม่ใช่วิธีสั่งห้ามตั้งโรงเรียนโดยเด็ดขาดนั้น ก็เนื่องมาจากปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ คือ รัฐบาลเกรงว่าต่างชาติจะตำหนิว่าประเทศไทยไม่ให้เสรีภาพทางการศึกษา และเกรงว่าชาวจีนจะเกิดความไม่พอใจและก่อการความไม่สงบขึ้น แต่อย่างไรก็ดี จากนโยบายดังกล่าว ปรากฏว่าไม่มีโรงเรียนจีนมาขอจดทะเบียน และยังคงดำเนินการสอนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องหามาตรการในการควบคุมโดยได้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเพื่อวางระบบและปรับปรุงกิจการโรงเรียนเอกชนให้เข้าอยู่ในมาตรฐานการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์นี้ นอกจากจะใช้เพื่อควบคุมโรงเรียนจีนแล้ว ยังใช้ควบคุมโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งทำการสอนภาษาอาหรับและมลายู นอกจากนี้ ยังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 เพื่อใช้ควบคุมโรงเรียนควบคู่กับพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์อีกด้วย

4. นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2503

คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองกำหนดให้หลักการศึกษาเป็นหลักหนึ่งในหลักหกประการที่จะบริหารกิจการบ้านเมือง รัฐบาลได้ตั้งกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อจัดวางแผนการศึกษาชาติ และได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติฉบับ พ.ศ. 2475 ที่ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นแผนการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2479 และฉบับ พ.ศ. 2494 ซึ่งประกาศใช้ต่อมาตามลำดับ

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในช่วงเวลานี้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านศาสนาซึ่งเห็นได้จากการสอนภาษาอาหรับ มลายู ปัจจัยด้านการเมืองซึ่งเห็นได้ชัดจากการที่ญี่ปุ่นเข้ามาประเทศไทย และจัดให้มีการสอน

ภาษาญี่ปุ่นขึ้น นอกจากนี้มีปัจจัยด้านการติดต่อกับต่างประเทศซึ่งมีมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาต่างๆ เหล่านี้

นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศในช่วง พ.ศ. 2475-2503 อาจกล่าวได้ว่าเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษมาก โดยมีการบรรจุภาษาอังกฤษในหลักสูตรแทบทุกฉบับและระดับชั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษ แต่ภาษาต่างประเทศอื่นๆ ก็ยังคงกำหนดให้เรียนในหลักสูตรระดับชั้นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน บาลี สันสกฤต และภาษาจีน

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในแผนการศึกษาชาติ ฉบับ พ.ศ. 2475 มีสาระสำคัญคือ ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นอุดมศึกษาจะต้องรู้ภาษาต่างประเทศ 2 ภาษา ให้เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศที่ 1 ตั้งแต่มัธยมต้น และให้เริ่มเรียนภาษาต่างประเทศที่ 2 ตั้งแต่มัธยมปลาย จะเป็นภาษาในปัจจุบัน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน หรือภาษาโบราณ เช่น ภาษาบาลี สันสกฤตก็ได้ แต่ในความเป็นจริงนั้น นักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ส่วนมากได้เริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา หลักสูตร พ.ศ. 2491 กำหนดว่า หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนภาษาอังกฤษ และแผนอักษรศาสตร์จะต้องเลือกเรียนภาษาต่างประเทศอีก 1 ภาษา จากภาษาต่อไปนี้ คือ ภาษาบาลี ภาษาฝรั่งเศส หรือภาษาจีน ต่อมาหลักสูตร พ.ศ. 2498 หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา ยังคงให้ภาษาอังกฤษเป็นวิชาบังคับที่ทุกคนจะต้องเรียน จะขอเลือกภาษาอื่นแทนภาษาอังกฤษไม่ได้ และได้เพิ่มจำนวนชั่วโมงสอนภาษาอังกฤษขึ้นไปเป็น 9-10 ชั่วโมง ซึ่งนับว่ามากที่สุดยิ่งกว่าหลักสูตรที่เคยมีมา นอกจากนี้ภาษาต่างประเทศที่ยังคงมีการสอนเรื่อยมาจากอดีตจนถึงสมัยนี้ก็คือ ภาษาอาหรับ มลายู ซึ่งสอนในโรงเรียนศาสนาอิสลาม

ภาษาต่างประเทศที่มีการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นในช่วงนี้ คือ ภาษาญี่ปุ่น เนื่องจากในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาททางทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม รัฐบาลไทยยอมให้ญี่ปุ่นจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมญี่ปุ่นโดยที่หน้าที่หลักของสถาบันนี้คือ การสอนภาษาญี่ปุ่น ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วง

เวลานี้เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจในเอเชียบูรพาไทยจึงต้องยินยอมให้ญี่ปุ่นเข้ามาและสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลไทยให้การสนับสนุนญี่ปุ่นซึ่งมีกรณีพิพาทอยู่กับจีน ยังส่งผลให้รัฐบาลไทยมีนโยบายที่จะควบคุมและกำจัดสิทธิของชาวจีนเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ประกอบรัฐบาลที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศในช่วงนี้คือ รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นรัฐบาลที่มีนโยบายชาตินิยมรุนแรง จึงดำเนินการเพื่อจำกัดสิทธิของชาวจีนด้วยมาตรการต่าง ๆ รวมทั้งการควบคุมโรงเรียนจีนซึ่งบางแห่งกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายรวมทั้งสอนลัทธิทางการเมือง

การควบคุมโรงเรียนจีนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นไปอย่างเข้มงวด กล่าวคือ กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการกวดขันโรงเรียนจีนให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์อย่างเข้มงวด หากมีการฝ่าฝืนก็สั่งปิดโรงเรียน ซึ่งปรากฏว่าในช่วงเวลาดังกล่าวโรงเรียนจีนถูกสั่งปิดและเลิกล้มไปเองจนไม่มีโรงเรียนจีนเหลืออยู่เลย แต่นโยบายการควบคุมโรงเรียนจีนกลับมีการเปลี่ยนแปลงหลังสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง เนื่องจากประเทศจีนมีฐานะเป็นมหาอำนาจเพราะเป็นฝ่ายชนะสงคราม รัฐบาลไทยต้องหันมาใช้วิธีการผ่อนปรนไม่ดำเนินการควบคุมโรงเรียนจีนอย่างเข้มงวดเช่นที่ผ่านมา

5. นโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2503-ปัจจุบัน

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ประเทศต่าง ๆ นิยมใช้กันทั่วไป และในชีวิตประจำวันของคนไทยก็เกี่ยวข้องกับภาษาอังกฤษอยู่เสมอ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้เด็กไทยตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไปเรียนภาษาอังกฤษเป็นวิชาสามัญบังคับ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 แต่การที่นำวิชาภาษาอังกฤษลงมาสอนในระดับนี้ ก็ก่อให้เกิดปัญหาเนื่องจากโรงเรียนยังขาดความพร้อมในด้านต่างๆ การสอนภาษาอังกฤษจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กระทรวงศึกษาธิการ

ได้ประกาศให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษาในปี พ.ศ. 2521 ในหลักสูตรฉบับนี้ให้ยกเลิกการสอนภาษาต่างประเทศทุกภาษาในระดับประถมศึกษา แต่ปรากฏว่ามีผู้ไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าวนี้หลายฝ่าย และเมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาถึงเรื่องความมั่นคงของชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความต้องการของประชาชน สภาพเศรษฐกิจของประเทศ และความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ แล้ว จึงได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศใหม่ โดยอนุญาตให้สอนภาษาต่างประเทศเพิ่มเติมจากหลักสูตรได้ตามความเหมาะสม และอนุญาตให้โรงเรียนที่มีความพร้อมเลือกเปิดสอนวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือกได้ ซึ่งก็ก่อให้เกิดปัญหาเช่นที่ผ่านมามาก กล่าวคือโรงเรียนส่วนมากเลือกเปิดสอนวิชาภาษาอังกฤษเป็นวิชาเลือกทั้ง ๆ ที่โรงเรียนไม่มีความพร้อม นอกจากนี้ ในหลักสูตร พ.ศ. 2521 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอนุญาตให้เลือกเรียนภาษาต่างประเทศได้ 1 ภาษา โดยถือทุกภาษาเท่าเทียมกัน และเลือกเรียนได้สองภาษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาษาที่ให้เลือกขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน ส่วนในระดับที่สูงกว่ามัธยมศึกษาให้เลือกเรียนได้ตามข้อกำหนดของหลักสูตรในระดับหรือสาขาวิชานั้น ๆ

การกำหนดนโยบายภาษาต่างประเทศของไทยมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์และการแข่งขันในเวทีโลก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศและโรงเรียนสอนภาษาจีนขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2535 เนื่องจากเห็นว่าปัจจุบันภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนหรือท่องเที่ยวในประเทศไทย และปัจจุบันไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติแล้ว จึงมีมติอนุญาตให้มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศได้ทุกภาษา หรือเปิดสอนภาษาต่างประเทศได้ทุกภาษาตามหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และในปีเดียวกันนี้ คณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งได้ระบุคุณสมบัติประการหนึ่งของบุคคลที่ได้รับการศึกษาคือ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ โดยได้กำหนดนโยบาย

10 นโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย

ภาษาไว้ในแนวนโยบายการศึกษาข้อ 10 ดังนี้ “10. ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวางเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า การติดต่อสื่อสารในด้านวิทยาการ การค้า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม” ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้เสนอนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศต่อคณะรัฐมนตรีและได้รับความเห็นชอบโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. รัฐบาลจะสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศอย่างกว้างขวางและมีคุณภาพ
2. จะจัดให้นักเรียนได้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ 1 ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรและแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
3. จะส่งเสริมให้นักเรียนได้เลือกเรียนภาษาต่างประเทศอื่นๆ เพิ่มเติม ดังนี้ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนเพิ่มได้อีก 1 ภาษา ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเลือกเรียนได้เสรี
4. ให้กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นกรอบในการสอนภาษาต่างประเทศในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา สนับสนุนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละพื้นที่ และจัดทำแผน เร่งรัดพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนในทุกๆ ระดับ ทั้งนี้ให้มีการประเมินผลเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรและแนวทางในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
5. ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือในการส่งเสริมการเรียนภาษาต่างประเทศ

6. สถานศึกษาใดมีความประสงค์จะจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากหลักสูตรและแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ขออนุญาตต่อกระทรวงศึกษาธิการ

นอกจากนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ทบวงมหาวิทยาลัยก็ยังสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาในมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2535-2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีศักยภาพการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษา เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและติดต่อสื่อสารอย่างถูกต้อง เป้าหมายการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระดับมหาวิทยาลัยนั้นกำหนดไว้ว่า ให้บัณฑิตศึกษาในระดับปริญญาตรีมีศักยภาพในการใช้ภาษาอังกฤษในระดับที่สื่อสารได้ และมีโอกาสศึกษาภาษาต่างประเทศที่ 2 ในระดับที่สื่อสารได้และให้สถาบันรับนิสิต นักเรียนศึกษา วิชาเอก-โท ระดับปริญญาตรีในกลุ่มภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ภาษาจีน ภาษาเกาหลี ภาษาญี่ปุ่น ภาษาตะวันออก ภาษาตะวันตก และภาษาอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายในการพัฒนาอาจารย์ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน การใช้ผู้เชี่ยวชาญต่างชาติอีกด้วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนนโยบายภาษาอีกหน่วยงานหนึ่ง คือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งได้เล็งเห็นความจำเป็นในการรู้ภาษาต่างประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค โดยมีการจัดการประชุมส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในปี พ.ศ. 2537 เพื่อพิจารณาเรื่องการจัดให้มีสถาบันล่ามและผู้รู้ด้านภาษาต่างประเทศมากขึ้น มติที่ประชุมมอบหมายให้คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดทำโครงการฝึกอบรมล่ามภาษาประเทศเพื่อนบ้าน จากนโยบายดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาประเทศเพื่อนบ้าน

นอกจากการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในระบบแล้ว ปัจจุบันยังมีการสอนภาษาต่างประเทศนอกระบบ เช่น สถาบันสอนภาษาเอกชนของชาวไทยและ

ชาวต่างประเทศ การอบรมภาษาของหน่วยงานต่างๆ การเรียนการสอนทางโทรทัศน์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่านอกจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่ประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งมาโดยตลอด และปัจจุบันมีนโยบายที่จะทำให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองของประเทศให้ได้ จึงทำให้มีการจัดตั้งโรงเรียนนานาชาติซึ่งใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางในการสอนมากขึ้น รวมทั้งมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อในการสอนมากขึ้นทั้งในโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชน อย่างไรก็ตาม นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว ปัจจุบันเราได้ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่หลากหลายมากขึ้น และกำหนดให้มีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับต้นๆ ดังจะเห็นได้จากการกำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2544 ที่กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษในทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่นๆ เช่น ภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น และภาษาเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เขมร พม่า ยาวี มาเลย์ ฯลฯ ให้อยู่ในดุลยพินิจของสถานศึกษาที่จัดทำเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสม

สรุป

จากนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การกำหนดนโยบายภาษาต่างประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่ สภาพการเมือง สังคม ศาสนา เศรษฐกิจ และผู้นำประเทศ เมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ จะพบว่า ปัจจัยด้านศาสนาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ส่วนปัจจัยด้านการเมืองนั้นมีทั้งการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ ภาษาต่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายที่เกิดจากปัจจัยนี้อย่างชัดเจน คือ ภาษาจีน ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมแต่ละสมัย ในปัจจุบันปัจจัยกระแสโลกาภิวัตน์และการแข่งขันในเวทีโลกเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด การรู้

ภาษาต่างประเทศภาษาต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก ดังนั้น การกำหนดนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศจึงเป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้มีการสอนภาษาต่างประเทศอย่างกว้างขวาง กล่าวคือมีการสอนภาษาต่างประเทศที่หลากหลาย ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งเป็นของชาวไทยและชาวต่างประเทศ

